

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

Allehelgensdag – 06. november 2011

Matt, 1-12

Jes. 49,8-10

Åp. 7, 9-17

Underveis mot fullendelsen

Om dagen

Allehelgensdag er blitt en av de store dagene i kirkeåret, med jevnt økende oppslutning. Den gamle skikken med å tenne lys på gravene har også tatt seg opp igjen. En gudstjeneste på allehelgensdag er for mange en kjær, sterk og stemningsfull opplevelse.

I forberedelsene velger jeg å gå dagen ettertenksomt i møte. Allehelgensdag har så lang en historie, helt fra 300-tallet. Og den har ikke vært alene. I mye av tiden har den hatt selskap av *alle sjelers dag*. De to var ulike, men i slekt. Sammen har de hatt elementer som: Minnedag om martyrene, minnedag for de helgener som ikke fikk sin egen dag, en dag for uforløste sjeler som måtte ha hjelp gjennom skjærsilden, dagen for alle de hellige, salige og troende døde.

Blant de mange som kommer til gudstjenesten, er det også andre sterke, og kanskje overskyggende tanker. For det første en forventning om at dagen kan være en slags *alle dødes dag*. Innbydelsen de fikk, opplesning av navnene på de som døde i løpet av siste år og de ekstra innslagene, bekrefter for dem at denne dagen er en minnedag for de døde.

Og enda mer. Mange har en sterk fornemmelse av, og tro på at det er åpne forbindelser mellom vår verden og der de døde befinner seg. I slike tanker vokser folkereligjøisiteten frodig. Den forholdsvis ferske *Halloweenfeiringen* på denne tiden av året bidrar også til å virvle opp interessen rundt slikt. Så det er mye som kan få et felles møtepunkt på allehelgens dag.

En god venn sa: "Det er så vart for mange, dette med døden og de døde, at en må møte dem med stor forsiktighet". Jeg kjente det var nødvendig at han sa det til meg.

Gudstjenestens ledd

Selv skal jeg også ha gudstjeneste denne dagen. Der vil minnedelen komme etter kunngjøringene. Forbønnen vil inneholde en takk for hva de døde har betydd, men vi vil ikke be for dem. Derimot vil vi be for de pårørende, de som fortsatt lever. Gudstjenesten for øvrig vil ha et økende himmelpreg.

Teksten

Dagens tekst er en del av Bergprekenen. Som en start på Jesu offentlige virke gir den en presentasjon av Jesu budskap og sammenfatter det grunnleggende i hans undervisning om Guds rike og om hva det vil si å være en disippel. Jeg velger dermed å se på teksten som *disippelundervisning*.

Formen har klare GT-trekk. Stilen finner vi i salmene, i visdoms- og lærdomslitteratur, samt i profetier knyttet til gudsríkets fullendelse. Saligprisningene kan videre ser på som svar på spørsmålet: Hvem kommer inn i Guds rike? Det samsvarer med inngangsliturgiene i GT hvor det spørres hvem som skal få adgang til Herrens tempel, salme 15 og 24.

Det er uvanlig at saligprisninger avsluttes med en begrunnende setning slik som her. *Ettersetningene* viser til den eskatologiske frelse.

Er det noen *struktur* i opprekningen av de som er salige? Jeg har sett flere, for eksempel disse:

- De fire første handler om det disiplene mangler, de tre neste om det de har/gjør og de to siste om situasjonen de står i. Dermed er alle forhold dekket.

- De åtte første omtaler disiplene i 3. person flertall, mens den siste står i 2. person flertall og vender seg direkte til tilhørerne. Det kan ses på som en intensivering. Det understrekes av at denne siste saligprisningen gis en fyldigere bakgrunn og et rikere løfte. Det er det eneste stedet der løftet beskrives med et adjektiv, *stor* er den lønn ...

Beskrivelsene av de salige disiplene, er i stor grad kjent fra GT. Her er noen eksempler:

”... de fattige i ånden ...”, v. 3: ptwcoi (gr.) – ani (hebr) = fattig. Grunnbetydningen er ”svak, hjelpeløs” og det kan gå både på sosial og økonomisk nød, men også om hjelpeløshet overfor Gud, Sal. 40,18; 86,1. Det beskriver menneskets grunnleggende avhengighet av Gud.

Tillegget ”i ånden”, tw pneumatī (gr), forteller at ”fattig” må forstås i en billedlig eller overført betydning. Overfor Gud kan vi ikke bli annet enn tiggere, avhengige av hans rikdom og hans hjelp. Omskrivingen i NO78 av ”fattige i ånden” til ”fattige i seg selv” er treffende for betydningen.

Bakgrunnen for saligprisningen av de ”fattige” og de ”sørgende” (v. 4) finnes i Jes. 61,1f. Denne teksten klinger også med i andre tekster som representerer Jesu frelsesbudskap, se Jesu programtale i Nasaret, Luk. 4,18 og svaret til Døperen, Matt. 11,5. Teksten har helt tydelig vært en nøkkeltekst i Jesu budskap om Guds rike og hans forståelse av seg selv. Når Jesus taler om de ”fattige i ånden” mener han de mennesker som forstår sin hjelpeløshet og avhengighet av Jesus og kommer til ham. Det er disse som har del i Guds rike.

”... de som hungrer og tørster ...” . i GT finner vi at sult og tørst kan brukes som bilder på lengselen etter Gud og hans frelse, Am. 8,11; Jes. 55,1

”... de barmhjertige ...”. Å være barmhjertig betyr å ha medynk med, å kunne føle sammen med andre og å kunne tilgi når andre har gjort urett. Barmhjertighet er en egenskap hos Gud, 2. Mos. 34,6; Sal. 103,8, og Guds barn skal ligne ham.

” ... de som skaper fred ...”. Igjen er det en av Guds egenskaper som trekkes fram, han er fredens Gud og vil fred blant menneskene, 3. Mos. 26,6. Evangeliet er at Gud skaper forsoning og gir fred mellom seg og menneskene, Rom. 5,11; 2. Kor. 5,18-20; Ef. 2,14f.

” ... de som blir forfulgt for rettferdighets skyld ...”. For rettferdighets skyld handler om at de forfulgte har rett overfor sine forfølgere, at de lider med urette. Disiplene må være forberedt på å dele Jesu skjebne.

Til hver av saligprisningene er det *løfter*. Forbilde for disse finnes også i stor grad i GT. Noen eksempler: I GT er ”trøst” et uttrykk for Guds frelse, Jes. 40,1; 66,13. ”Arve” ble ofte brukt om at landet ble tatt til odel og eie i kraft av Guds eget løfte, Sal. 37,29, men kan også brukes om den frelse de utvalgte skal ”arve” i oppfyllelestiden, Jes. 61,7; 65,9. Her i saligprisningen handler det om et tilsagn om å arve jorden. Løftet får her et universelt perspektiv, og det dreier seg om den nyskapte jord....

Poenget er at til enhver situasjon disiplene er i, er det tilhørende løfte. Og gavene som løftet bringer med seg, overgår langt det disiplene må tåle fordi de er Jesu disipler. Likevel er det slik at livet med alle dets utfordringer leves her, mens løftet i hovedsak hører framtiden og evigheten til. Underveis dit gjelder et annet ord av Jesus: ”Se, jeg er med dere alle dager inntil verdens slutt”.

Prekenen

Min preken kan komme til å se slik ut:

Mulig overskrift: Målet, ... og veien dit

Innledning:

Hvem vet noe sikkert om framtiden? Jesus! Hvorfor det?

1) Teksten fra GT fortalte om en som fikk fullmakter fra Gud. Det passer utmerket på Jesus.

2) Teksten vår forteller at Jesus holdt talen på et fjell. Gud valgte ofte fjellet som åpenbaringssted. Når Jesus gjør det samme, forteller han noe om hvem han er, og gir autoritet til det han skal si.

3) Jesus har også en helt unik opplevelse. Han var død, men sto opp igjen. Jesus, er den eneste kjenner begge sider, både den nærværende og den skjulte.

Derfor, om vi lurar på noe om framtiden, Jesus vet det.

1) Guds rike er kommet, og skal komme

Guds rike var kjent for jødene. De hadde smakt Guds nærhet mange ganger og visste hvor godt det var på alle vis når forholdet til Gud var i orden. De visste også hvor trasig det var når det ikke var slik.

På Jesu tid var en sterk forventning til at Gud på ny skulle gjeste sitt folk. Det var ulike tanker om innholdet, men at det var mye som gjensto av det profetene hadde lovet, var de enige om.

I dagens tekst gjør Jesus det klart at Guds rike allerede er kommet. Det brukes flere uttrykk på hva det er og hva det inneholder. Et av dem er ”himmelriket”. Det snakkes også om

”trøst”, om å ”arve jorden”, om å ”mettes”, å ”kalles Guds barn” Til sammen blir det mye å glede seg over.

Samtidig som Guds rike er kommet, så skinner det gjennom at det også er noe framtidig. Tiden for den endelige oppfyllelsen, da alle goder i Guds rike skal folde seg ut, er ikke kommet. Derfor er det mer i vente.

2) Guds rike hører disiplene til

Jesus har ved sin død og oppstandelse åpnet porten inn til Guds rike. Det var krevende for ham, og det største i det var at han tok på seg våre synder.

Det er derfor de som hører til i Jesu følge, som eier Guds rike. Disse vet at de ikke får del i dette riket ved egne kvaliteter, men må ta imot det som en gave. I teksten beskrives de med ulike ord, for eksempel som ”de fattige i ånden”. Det er slike som kjenner seg helt avhengig av Gud i alle ting. På den måten får Jesus komme inn til dem, gjøre dem til Guds barn, borgere av Guds rike, og arvinger til det samme riket.

3) Underveis mot fullendelsen

Jesu disipler kan oppleve mange slags kår underveis. I verste fall forfølgelse. Men saligprisningene forteller at det er løfter om ulike sider av Guds rike knyttet til alle livets situasjoner. Jesus har da også helt presis sagt at han er med dem alle dager inntil verdens ende. Og i glimtet fra himmelen som vi får i den andre leseteksten, ser vi at mange gode krefter er på disiplenes side. Guds selv, Jesus, engler ...

Er dette noe å satse på? Svaret gir seg selv når vi ser hvordan de har det, de som er kommet fram!

Oddbjørn Stjern

Sokneprest i Gauldal prosti, Trøndelag, mangeårig engasjement, og tidligere også ansettelse i Israelsmisjonen

oddstj@loqal.no